

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

สงครามเป็นการต่อสู้ของคน 2 กลุ่ม ที่รบพุ่งกันเพื่อขยายอาณาเขต เพื่อรักษาสิทธิ เพื่อรักษาความเป็นธรรม และเพื่อการแก้แค้น ในวรรณคดีสันสกฤตมีหลักฐานแสดงให้เห็น อย่างชัดเจนว่า สงครามเป็นภารกิจหน้าที่หลักของกษัตริย์ที่ต้องกระทำ เพื่อดำรงรักษาความ สงบสุขและความเป็นธรรมในสังคม นอกจากนี้ สงครามยังเป็นนโยบายหนึ่งในบรรดานโยบาย 6 อย่างของกษัตริย์อีกด้วย ถ้ากษัตริย์ใช้นโยบายทั้ง 5 แล้วไม่เกิดผล สิ่งจะทำสงคราม

กัมภีร์มनुสมฤติ ได้แบ่งสงครามออกเป็น 2 ประเภท คือ สงครามที่ทำเพื่ออุดมมุ่งหมาย ของตนเอง และสงครามที่ทำเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น

แม้จะเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า สงครามทำให้เกิดความสูญเสียทั้งสองฝ่าย แต่ สงครามก็เป็น เครื่องตัดสินที่ดีของสังคม เป็นสิ่ง เลวร้ายน้อยกว่าความยุติธรรมที่แบ่งแบ่งอยู่ใน สังคม สงครามจึงให้ทั้งผลดีและผลเสีย

ผลดีของสงคราม คือ ทำให้พระราชาผู้แสวงหาอาณาเขตได้มีอาณาเขตกว้างขวาง มีอำนาจและมั่งคั่งด้วยทรัพย์สมบัติ ทำให้ประชาชนในปกครองอยู่กันอย่างปกติสุข และที่สำคัญ คือสงครามช่วยรักษาความเป็นธรรม ข้าราชการมลทินที่แปดเปื้อนโลกให้หมดสิ้นไป

ส่วนผลเสียของสงคราม ก็คือ พระราชาผู้แพ้สงคราม ย่อมสูญเสียอาณาเขต ทรัพย์สิน อำนาจ และอิสรภาพ สงครามยังทำให้เหล่าสตรีและเด็กขาดผู้นำ และที่พึ่งของครอบครัว ยัง ความโศกสลดแก่ผู้เป็นมารดา ภรรยา บุตร ตลอดจนญาติพี่น้อง ทำให้สิ้นวงศ์ตระกูล

ยุทธวิธีของการทำสงคราม ผู้หวังชัยชนะในสงครามต้องคิดค้นหาวิธีการที่จะเอาชนะ กัดกรำให้ได้ พระราชาหรือผู้นำจึงต้องมีที่ปรึกษาที่ชาญฉลาดเชี่ยวชาญในการรุกและรับ สามารถ วางขั้นตอนการรบได้อย่างเหมาะสม มีความเชี่ยวชาญในการตั้งค่าย สร้างป้อมปราการ และ สร้างอุรอบกำแพงเมือง อนึ่งพระราชาพึงมองหาทำเลที่ตั้งค่ายที่มีแม่น้ำ ภูเขา ทะเลทราย เป็น ป้อมปราการธรรมชาติ ไว้ป้องกันข้าศึกได้อย่างดี นอกจากนี้วรรณคดีสันสกฤตยังได้กล่าวถึง

พุทธวิธีของการทำสังครามว่า พระราชาหรือผู้นำ พึงบำรุงขวัญให้กำลังใจทหารนักรบด้วยการให้พรอาถรรพ์ล่อควายพรให้ได้รับชัยชนะ รู้วิธีการยุบสร้าง ความแตกร้างในหมู่ข้าศึก ส่งสารบุรุษเข้าไปปลอบความคิด ความเคลื่อนไหว และจุดบกพร่องของข้าศึก เมื่ออยู่ในฐานะได้เปรียบ ให้เข้าโจมตีทันที พยายามทำลายหญ้า น้ำ เลี้ยงอาหาร เชื้อเพลิง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่งของการเดินทัพไปรบ เวทมนตร์ก็เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องใช้เมื่อถึงคราวคับขัน การทำสังครามหากสามารถสังหารผู้นำกองทัพได้ จะเอาชนะข้าศึกได้อย่างง่ายดาย

การตัดทัพ เป็นเรื่องสำคัญสำหรับเสนาบดีหรือแม่ทัพ เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบ สะดวกแก่การควบคุม เคลื่อนกำลังได้ฉับไว แก้ไขสถานการณ์ได้ทันท่วงที สามารถเปลี่ยนแปลงตามเหตุการณ์ และความเหมาะสม

อาวุธที่ใช้ในการรบ ที่ปรากฏในวรรณคดีสันสกฤต ก็คืออาวุธที่ชาวอินเดียอารยันใช้ในชีวิตประจำวันนั่นเอง มี ค้อน หอก คทา ตะบอง ขวาน ดาบ ไม้ตะพด และบ่วงบาศักดิ์ ส่วนผู้มีมันสมองน้อย เช่น วานร ก็ใช้ต้นไม้ บ้าง ดินบ้าง เป็นอาวุธ

ข้อเสนอแนะ

ควรจะมีการศึกษา วิจัยพุทธวิธีของการทำสังครามที่ปรากฏในวรรณคดีสันสกฤตเปรียบเทียบกับวรรณคดีไทย

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย